

Sosialistista surrealismia

Neuvostoliiton ja sen alistamien maiden kaupungit pursuivat patsaista, jotka luokiteltiin sosialistiseen realismiin kuuluviksi. Niissä nuoret naiset ja miehet kurkottivat kohti korkeutta. Käsissä pidettiin miekkoja, pyssyjä, soihtuja, sirpejä tai muuten vaan näytettiin nyrkkiä. Ilmeet olivat tylyt. Aukion vastapuolella seiso i yleensä isä aurinkoinen takki levällään ja käsi siunaavasti koholla. Samanlainen vastenmielinen vimma huokui myös maalauksista.

Saimme valitettavasti tällaisen kuvatuksen Suomeenkin. Hakaniemen torille SAK:n talon viereen jouduttiin ottamaan Moskovan kaupungin lahjoittama Maailman rauha -patsas. Se seisoo vieläkin paikallaan vaikka Tölö unga socialister -puljuun kuuluva Mikael Jungner kumppaneineen sen kerran jo tervasikin.

Olen nähnyt jo ajat sitten Tallinnan Tönismäellä seisseen pronssipatsaan. Se ei silloin herättänyt suurempia tunteita. Mallina käytetty komea nuori mies oli kuulema virolainen. Jotenkin siitä jäi kuitenkin alakuloinen vaikutelma, jota en silloin sen enempää miettinyt. Nyt olen fundeerannut sitäkin enemmän.

Patsaan pohjoismaalaiset piirteet omaava mies seisoo sotilaspuvussa jalat hieman harallaan. Oikealla kädellä hän pitää vyötäröllä kypäräänsä, ja vasen käsi on kevyesti nyrkissä. Katse suuntautuu alaviistoon.

Pronssisotilaan ovat suunnitelleet virolaiset Enn Roos ja Arnold Alas. Mitä evästyksiä he olivat saaneet, ei varmaankaan ole tiedossa. Voidaan vain arvailla. Ainakaan he eivät olisi voineet veistää virolaista sotilasta tai Viron kansaa korostavaa patsasta. Luultavasti siksi patsaalla on venäläinen asepuuku, jossa on pari tähteä ja muita tunnusomaisia präniköitä.

Patsaan olemus on mitä alakuloisin. Se poikkeaa Stalinin ajan sosialistisesta realismista. Vaikka sellaisten muistomerkkien tarkoituksena oli muistuttaa miten ikävistä asioista tahansa, niiden hahmot kurkottivat kohti taivaita.

Olivatko virolaiset suunnittelijat, kuvanveistäjä ja arkkitehti, niin fiksuja, että he kykenivät huiputtamaan venäläisiä komissaareja. Ja vieläpä niin täydellisesti, etteivät maanmiehetkään oikein ymmärtäneet.

Taiteilijathan ovat kautta vuosisatojen osanneet sensuurin ohittaen kertoa töillään salattuja viestejä. Niin tekivät antiikin historiaan jääneet vaikuttajat ja kuulut italialaiset oopperasäveltäjät. Puhumattakaan Neuvostoliitosta. Vysotskyn balladit olivat aluksi tusinatavaraa Kremlin vanhoille parroille, mutta kansalaiset kyllä tajusivat.

Pronssisotilaan perimmäinen viesti häivähti mielessä jo silloin vuosia sitten, mutta nyt vasta tajuan. Pronssisotilaan viesti onkin päinvastainen. Sen mies on selvästi virolainen, ei venäläinen asepuvusta huolimatta. Patsas ei kuvaa neuvostoliittolaisen sotilaan surua. Patsas kuvaa Viron kansan kohtaloa miehitysvallan puristuksessa. Siitä huokuu kaikki se surkeus ja kurjuus. Mutta sitäpä ei tajuttukaan!

pajen